

Viatge a la inesgotable literatura russa

Des de fa més d'una dècada, Marta Rebón s'ha convertit en una de les traductores més brillants del rus, tant al castellà com al català. S'ha ocupat, entre d'altres, de 'Vida i destí', de Vassili Grossman; d'El maestro y Margarita, de Mikhaïl Bulgàkov, i de quatre de les meravelles narratives de la premi Nobel de literatura Svetlana Aleksíevitx. Ara publica l'excel·lent llibre de viatges i lectures 'En la ciudad líquida'

01

a

llegim

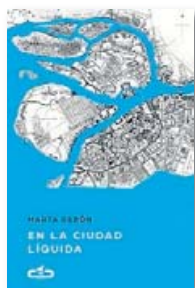
46

● L'Altra publica 'Anys llum', una de les millors novel·les de James Salter
● Els contes de Luigi Pirandello

48

● Els contes sobre sexe de la psicoanalista Arlene Heyman ● 'Polítizacions del malestar': una novetat interessant d'assaig

◆◆◆◆◆ Jordi Nopca

EN LA CIUDAD LÍQUIDA
MARTA REBÓN
CABALLO DE TROYA
400 PÀG. / 20,90 €

Una de les preguntes a què els estudiants de filologia eslava han hagut de respondre durant dècades –també els curiosos d'altres llicenciatures que hagin estudiat una mica de rus– és: “¿Ets de Tolstoi o de Dostoievski?” Marta Rebón no se'n va escapar, tot i que la seva opinió ha variat al llarg dels anys: “Quan era a la universitat m'agradava més Dostoievski, però amb el temps he après a apreciar Tolstoi, sobretot des que Jaume Vallcorba em va proposar que traduís *Confesión* a Acanthilado –explica–. Vaig descobrir-ne una altra cara, en què reflexionava sobre les diverses crisis existencials que havia tingut al llarg dels anys i exposava, de manera molt crua, la pulsio de treure's la vida”. Escrita el 1879, *Confesión* –que en català es pot llegir a Angle, traduïda per Miquel Cabal– marca un abans i un després en la producció tolstoiana, perquè a partir d'aquell moment l'autor de *Guerra i pau* (1869) i *Anna Karènia* (1877) abandonaria les novel·les llargues, si bé encara escriuria com a mínim dues *nouvelles* magistrals, *La mort d'Ivan Ilitx* (1886) i *Khadji-Murat*, que veuria la llum el 1912, dos anys després de la mort de l'escriptor.

Rebón fa anys que llegeix amb molta atenció la millor literatura russa del segle XIX, XX i XXI. “La canònica i també la que ha passat desapercibuda”, puntualitza. Des

que l'any 2006 Anagrama i Quaderns Crema van publicar la versió castellana i catalana de *Sincerament vostre, Xúrik*, de Liudmila Ulítskaia, Rebón ha traduït una vintena llarga de títols, sobretot del rus, entre els quals hi ha *El doctor Zhivago*, de Borís Pasternak; *Una saga moscovita*, de Vassili Aksiónov; *El maestro y Margarita*, de Mikhaïl Bulgàkov, i també *Vida i destí*, de Vassili Grossman: de la traducció castellana, publicada el 2007 a Galaxia Gutenberg, se'n van vendre més de 100.000 exemplars.

Traduir és revolucionari

“Al febrer apareixerà *Viaje a Armenia*, en què Grossman explica l'estada que hi va fer el 1963, un any abans de morir –avança–. En aquells moments li havien confiscat *Vida i destí* i com a premi de consolació li havien ofert traduir la gran epopeia literària armènia. D'aquesta premissa en surt un llibre impressionant, en què, igual que a les seves novel·les, intercala narració amb grans reflexions com a assagista. Una de les que em van impressionar més és la que fa sobre els nacionalismes de país gran i els nacionalismes petits. El de país gran té exèrcit, armes i capacitat d'obrar amb potència. El petit es basa en el principi de desigualtat, i sovint lluita per aconseguir la llibertat. Portat a l'extrem, però, pot arribar a tenir els mateixos ele-

ments ridículs i grotescos que els d'un nacionalisme gran”.

Per a Marta Rebón, “traduir és un ofici de tacar-se les mans”. Cal “una mirada atenta i un respecte cap als autors: et fa distanciar del teu ego”. L'autora considera que hi ha “alguna cosa revolucionària a l'hora de traduir” i que és un “molt bon taller literari”. Tal com explica al seu primer llibre, *En la ciudad líquida* (Caballo de Troya, 2017), les traduccions formen part en el seu cas de l'ambició literària d'escriure obra pròpia. Mentre els lectors esperen que debuti com a novel·lista l'any que ve, Rebón ha publicat un interessantíssim híbrid entre llibre de viatges, assaig, memòries i reportatge fotogràfic en què a través d'algunes ciutats on ha viscut o passat temporades durant l'última dècada parla d'alguns dels seus autors de capçalera. Hi abunden, esclar, els russos: poetes com Puixkin, Brodski i Akhmàtova i narradors com Gógol, Pasternak, Nabokov, Tolstoi i Txukóvskaia, una de les seves últimes descobertes, de qui ha traduït *Sofia Petrovna. Una ciudadana ejemplar* i *Inmersión*, totes dues a Errata Naturae. “Lídia Txukóvskaia és d'aquelles autores que van haver de viure un exili interior forçat i que va ser capaç de transformar una experiència molt negativa en bona literatura –diu–. Al llibre hi surten força autors que van patir la repressió so-

02

03

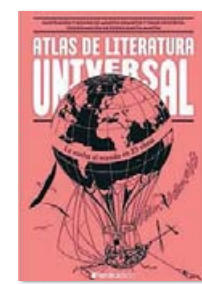
La volta al món en 35 llibres imprescindibles

J.N.

“Els mapes estan de moda. Ja sigui perquè els consultem com a usuaris, a causa de robatoris sensacionalistes –el cas del *Codex Calixtinus* de Santiago de Compostel·la–, o arran de la incesant edició de llibres sobre mapes que han fet de la cartografia un gènere”, explica Pedro García Martín, novel·lista, catedràtic d’història moderna de la Universitat Autònoma de Madrid i coordinador del llaminer *Atlas de literatura universal*, que acaba de publicar Nórdica.

“Ens vam reunir a Atocha durant dos anys amb el Pedro per decidir quins serien els títols que permetrien fer la volta al món en només 35 llibres –diu l’editor Diego Moreno–. Fèssim el que fèssim, l’únic que podia passar era que ens equivoquésim”. El volum es divideix en sis grans etapes: arrenca amb l’antiguitat i arriba fins al món contemporani. El títol més antic és l’anònim poema de Guilgameix, ambientat a Mesopotàmia –l’actual Iraq–, i el més recent és *La hija de Burger*, de Nadine Gordimer, novel·la publicada el 1979 i que té com a escenari principal la Sud-àfrica on va néixer i viure la premi Nobel de literatura. Entremig queden la passejada per Grècia que proposa l’*Odissea* homèrica, la japonesa *Història de Genji*, de Murasaki Shikibu, el genial i divertit deliri hispànic del Quixot de Miguel de Cervantes, el fresc rus que Lev Tolstoi ofereix a *Guerra i pau* i la polimòrfica i a estones esbojarrada experiència irlandesa de l’*Ulysses* de James Joyce. “Sé que falten dones, i n’hi ha moltes que hi haurien de ser, però havíem de limitar la presència d’autors de determinats països i volíem fugir de l’eurocentrisme, i va arribar un moment en què per deixar-hi Shakespeare o Conan

Doyle vam haver de sacrificar Virginia Woolf”, explica Moreno. Acompanyant els textos d’escriptors com Andrés Barba, Fernando Aramburu, Alberto Manguel i Marta Sanz i periodistes com Xavi Ayén i Mercedes Monmany hi ha les magnífiques il·lustracions d’Agustín Comotto, que ha treballat amb el dissenyador Tono Cristòfol. “A mesura que anàvem sabent la tria fèiem recerca històrica i també en relació amb els autors i els llibres –explica el tàndem–. Hi havia eleccions, com la d’*A la recerca del temps perdut*, de Proust, que se centraven en una ciutat, d’altres que mereixien un mapa doble, com la descripció de l’Imperi Austrohongarès en l’època en què Kafka va publicar *La transformació*, i fins i tot alguns que van acabar tenint un disseny conceptual, com va passar amb *Moby Dick* de Melville, on comparem la ruta del vaixell del capità Ahab amb les rutes migratòries de balenes”. Comotto i Cristòfol hi han treballat intensament des de la primavera, capbussant-se en contextos culturals, socials i històrics tan diferents com els que van fer possible la Bíblia, la Itàlia on Dante va escriure la *Divina Comèdia* i l’Alemanya on el jove Werther de Goethe va patir un amor funest. L’esforç ha valgut la pena: Nórdica ja ha reeditat el llibre, com ha passat amb altres atles de l’editorial –el d’illes remotes, el de l’Espanya imaginària i el de metros del món–, que han venut un mínim de 5.000 exemplars cadascun. ♦

ATLAS DE LITERATURA UNIVERSAL
DIVERSOS AUTORS
AGUSTÍN COMOTTO
I TONO CRISTÓFOL
(IL·LUSTRACIÓ I DISSENY)
NÓRDICA
196 PÀG./29,50 €

viètica, des de Varlam Xalàmov i Aleksandr Soljenitsin fins a Óssip i Nadejda Mandelstam”. Per a Rebón, hi ha dos elements que singularitzen la literatura russa del segle XX: “D’una banda recull vivències molt extremes; són llibres escrits sovint amb sang, suor i llàgrimes. De l’altra, és remarcable l’alta qualitat literària dels autors russos”.

La veu d’una premi Nobel

Un dels projectes més ambiciosos que ha assumit recentment Marta Rebón és la traducció de quatre de les “novel·les de confessió polifònica” de Svetlana Aleksiévitx. La primera que va traduir va ser *Temps de segona mà. La fi de l’home roig*, que Raig Verd va publicar dues setmanes després que l’autora bielorrussa fos premiada amb el Nobel de literatura el 2015. “Aleksiévitx és una autora que no té pressa –assegura–. Els llibres que escriu la deixen esgotada i durant molt de temps deuen haver sigut econòmicament ruïnosa. Ella parla amb tants testimonis com pot per entendre el tema que la porta a escriure, i a partir d’hores i hores d’entrevista reconstrueix els discursos literàriament: en treu monòlegs dramàtics i amb elements poètics”. Així passa a *La pregària de Txernòbil*, *Els nois de zinc* –sobre la participació russa en la Guerra de l’Afganistan als anys 80– i *Últims testimonis*, centrada en els nens que tenien entre 2 i 12

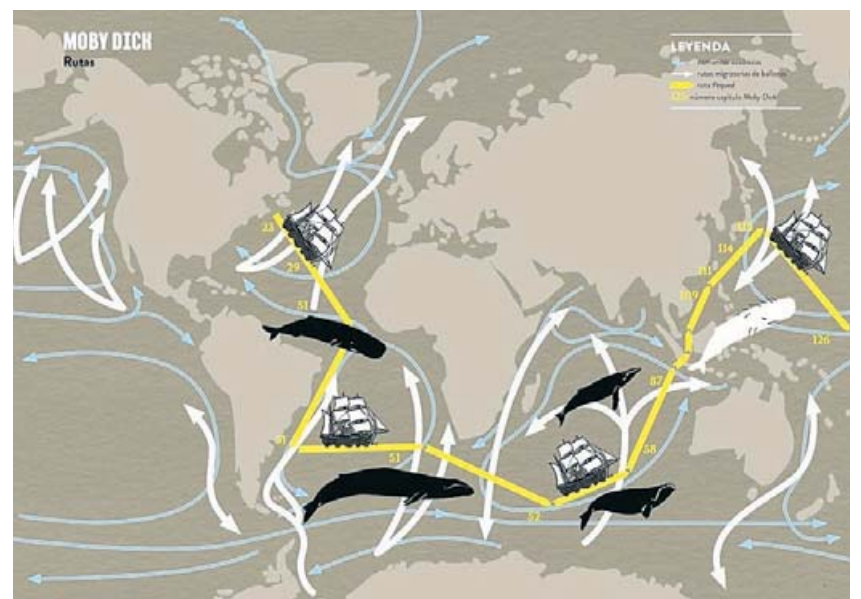
01
MARTA REBÓN (BARCELONA, 1976) HA TRADUÏT AUTORS COM GROSSMAN, BULGÀKOV I GÓGOL. F. MELCION

02
L’ESGLÉSIA DEL SALVADOR SOBRE LA SANG VESSADA ES VA AIXECAR AL LLOC ON VA SER ASSASSINAT EL TSAR ALEXANDRE II. WIKIMEDIA COMMONS

03
IMATGE DE L’EMBLEMÀTICA AVINGUDA NEVSKI DE SANT PETERSBURG, AL SEGLE XIX. WIKIMEDIA COMMONS

anys durant la Segona Guerra Mundial i que expliquen la seva història de supervivència anys després.

“Quan em vaig posar a escriure *En la ciutat líquida* ho vaig fer per transmetre les lectures i els viatges de tots aquests anys”, comenta. Algunes de les ciutats que apareixen descrites amb minuciositat al llibre són Quito, Porto, Tànger, Sant Petersburg, Istanbul i Càller. El llibre explica, encara que el·lípticament, la relació de l’autora amb la seva parella, amb qui es casa a l’Equador i que l’acompanya pràcticament per tot arreu. “El Ferran venia del món de la foto i va aconseguir que m’hi anés interessant –recorda–. Jo he fet que ell també escrigui i tradueixi. Ens entenem molt bé, no fem distincions entre feina i vida”. A més de narrar històries de persecucions polítiques d’escriptors i de llibres curiosos –com és el cas de *Verano en Baden-Baden*, de Leonid Tsyppkin, que recull l’obsessió de l’autor per Dostoievski–, *En la ciutat líquida* també acudeix subtilment a aspectes biogràfics, com passa en un dels millors capítols, *Mamut*, en què després de narrar les expedicions siberianes d’Eduard Toll i Aleksandr Bunge per trobar a finals del segle XIX la legendària Terra de Sannikov –illa fantasma perduda enmig de l’oceà Àrtic– acaba construint una delicada reflexió sobre la fragilitat d’un mateix. ♦

EL TRAJECTE DEL ‘PEQUOD’, EL VAIXELL DE ‘MOBY DICK’. AGUSTÍN COMOTTO